

Gezelle en Van Ostaïjen

25 jaar PoëzieCentrum zetten de bloemetjes buiten

Het PoëzieCentrum viert dit jaar zijn vijftienvijftigjarig jubileum, de Poëziekrant is aan zijn dertigste jaargang toe. Deze jubilea vormen de aanleiding voor een historiek in vogelvlucht, maar vooral voor de verwoording van de ambitie voor de komende vijftienvijftig jaar, met name verder uitgroeien tot een dynamisch, pluralistisch en professioneel Vlaams-Nederlands Focuspunt voor Poëzie. Daarbij speelt het documentatie- en studiecentrum een wezenlijke rol.

STEFAAN GOOSSENS is projectmedewerker automatisering bij het PoëzieCentrum in Gent
project@poeziecentrum.be

Toen Paul en Guido nog jong waren: een terugblik

In 1976 startte Willy Tibergien met *Poëziekrant*, een tweemaandelijks tijdschrift met en over poëzie. Als gevolg hiervan werd hij op een paar jaar tijd een levende vraagbaak voor iedereen die, al dan niet professioneel, bezig was met poëzie. In 1980 groeide dit idealistische initiatief uit tot een heus centrum voor poëzie. De eerste twee jaar draaide het Centrum volledig op vrijwilligers, maar vanaf 1982 trad er een professionalisering op en werd de eerste bezoldigde kracht in dienst genomen. Willy Tibergien stelde zijn persoonlijke boekencollectie en zijn secundaire informatie (adressen en telefoonnummers, debutantendossiers...) open voor het publiek. De eerste deurbel van het PoëzieCentrum hoorde bij een gelijkvloerse verdieping met een gaanderij op de Sint-Kwintensberg in Gent, maar de dynamiek die ontstond rond dit Centrum, zorgde er al gauw voor dat die ene kamer uit zijn voegen barsitte en na vijf jaar (september 1980-augustus 1985) verhuisde het PoëzieCentrum naar een pand in de Hoornstraat, ook in Gent.

Als iconen van de Vlaamse poëzie figureren Guido Gezelle en Paul Van Ostaïjen regelmatig in de informatie- en publiciteitscampagnes van het PoëzieCentrum. Ze zijn te zien op kaartjes, affiches, de website... © MAD.

Gezelle en Van Ostaïjen heffen het glas

Gouden jubilea worden nogal eens gebruikt om, ondersteund door een meewarige glimlach, herinneringen uit het verleden op te halen. Dure aperitiefhapjes en stof op het notenhouten meubilair. Het zilveren jubileum daarentegen wordt onder de januskop gevierd. Het ene oog gericht op een nog niet zo ver verleden, het andere op een nabije toekomst. Het PoëzieCentrum heeft in 2005 het punt bereikt waarop een dergelijke visuele en mentale spreidstand uitgevoerd wordt. Dit lijkt dan ook een goede gelegenheid, niet alleen om kiekjes te tonen van de afgelegde weg of om het nakende feestgedruis aan te kondigen, maar ook om na te denken over dat andere stuk van de weg, het stuk dat nog voor ons ligt.

De eerste locatie van het Poëziecentrum: de Sint-Kwintensberg in Gent, met op de voorgrond Willy Tibergien. Foto: Poëziecentrum.

De kern van het Centrum bleef en blijft de poëziecollectie en het documentatiecentrum dat daarrond uitgebouwd werd, maar in de loop van de jaren werd de actieradius uitgebreid: de *Poëziekrant* die in het begin in tabloidvorm verscheen, onderging enkele transformaties en werd een heus magazine dat vandaag meer dan 1700 abonnees van poëzieuws voorziet; er werd ook een eigen uitgeverij opgericht, die historische en thematische bloemlezingen en individuele dichtbundels uitgeeft; geregeld organiseert het PoëzieCentrum allerlei poëziemanifestaties: Middagen van de Poëzie, *Versmacht in de Nacht...*, en de shop biedt een ruime keuze van poëziebundels. Op initiatief van Motte Claus en PoëzieCentrum (later ook met H.A.M.) werd in Gent werk gemaakt van een permanente poëzieroute. De erkenning bleef niet uit: het PoëzieCentrum werd al tweemaal Cultureel Ambassadeur van Vlaanderen en ontving verschillende prijzen – Louis Paul Boon-prijs, G.H. 's-Gravesandeprijs van de gerenommeerde Jan Campertstichting... – als bevestiging van de ruime waardering voor zijn activiteiten.

Ook het pand in de Hoornstraat kon het gewicht van al die dichters niet langer torsen en in 2003 is het PoëzieCentrum verhuisd naar zijn huidige locatie, het Toreken, in het begin van de 15de eeuw het gildehuis van de huidenvetters op de Vrijdagmarkt in Gent.

2005 wordt het voorlopige orgelpunt van deze steile

klim. Het PoëzieCentrum viert zijn vijftienvigjarig jubileum en *Poëziekrant* mag zelfs dertig kaarsjes uitblazen. Dit dubbele feestjaar zal niet ongemerkt voorbijgaan: tentoonstellingen; tijdens de Werelddag voor Kinderpoëzie schreeuwen we het samen met kinderen uit voor vrede; Mozarts chef d'oeuvre, *Le nozze di Figaro*, wordt in coproductie met het Festival van Vlaanderen door dichtersogen bekeken; herlancering van de uitgeverij; uitgebreide themadossiers in *Poëziekrant*...

Het documentatie- en studiecetrum: Gezelle was een relnicht en Van Ostaijen een letterheer

Ontstaan uit de persoonlijke collectie van Willy Tibergien is het documentatiecentrum van het PoëzieCentrum uitgegroeid tot de grootste documentatie- en informatiedienst over poëzie in Vlaanderen en Nederland. Het zwaartepunt van de collectie ligt op Nederlandstalige poëzie, maar er is ook aandacht voor Nederlandstalige poëzie in vertaling en vertaalde anderstalige poëzie. Door de schenking van Prof. Dr. Ernst Van Heerden, een Zuid-Afrikaanse dichter, en door de vruchtbare samenwerking met de universiteiten van Stellenbosch en Potchefstroom en met de PUK-Kanselierstichting in Zuid-Afrika, bezit het Centrum ook een aanzienlijke collectie Zuid-Afrikaanse poëzie.

De collectie bestaat uit vijf grote delen: de primaire bronnen zoals individuele dichtbundels, bloemlezingen... zowel voor volwassenen als jongeren en kinderen; het tijdschriftenarchief; de secundaire literatuur over poëzie en bij uitbreiding over literatuur in het algemeen (theoretische literatuurwetenschap, biografieën, essays, literatuurgeschiedenissen, handboeken rond poëzie in het onderwijs...); het knipselarchief (ruim 6000 knipselmappen over individuele auteurs, literaire organisaties, dichtwedstrijden...) en de afdeling non-book-materiaal (geluids- en beeldopnames, boekobjecten...).

Het documentatiecentrum vervult een dubbele opdracht. Enerzijds stelt het zich tot doel een segment van het culturele

erfgoed, in concreto de poëzie, te verzamelen, te bewaren, te ontsluiten en ter beschikking te stellen. Hierbij staan de promotie van de poëzie en de instand-

'centrum' wordt 'Centrum': van de Sint-Kwintensberg naar de Hoornstraat 11 in Gent. Foto: PoëzieCentrum.

houding van de poëzie als kunstuiting centraal. Anderzijds vervult het documentatiecentrum op verschillende manieren een belangrijke sociale en educatieve functie. Het heeft een uitgesproken dienstverlenende opdracht en richt zich op een verscheiden doelpubliek. Het wil hierbij een opening bieden naar zowel gewone poëziefhebbers, jongeren, scholen en studenten, als naar iedereen die professioneel bezig is met poëzie (auteurs, bloemlezers, vertalers, recensenten, bibliotheken en documentatiecentra...). Het documentatiecentrum vervult ook een ondersteunende rol voor de andere activiteiten van het PoëzieCentrum.

De koning te rijk: de nieuwe locatie van het PoëzieCentrum sinds juli 2003: het Toreken, Vrijdagmarkt 36 in Gent. Foto: Ghyselincx.

Gezelle en Van Ostaijen gaan digitaal: een on-linecatalogus

In 2003 kreeg de werking van het documentatiecentrum een nieuwe impuls. Met de financiële steun van de Provincie Oost-Vlaanderen werd een project opgestart voor de automatisering van de collectie. Het einddoel van dit project, dat drie jaar loopt, is het aanbieden van een on-linecatalogus via de website (het eerste deel is vanaf januari 2005 raadpleegbaar via www.poeziecentrum.be).

Het belang van dit project is meerledig:

- optimalisering van de werking: de catalogus fungeert als belangrijk hulpmiddel van de medewerkers van het documentatiecentrum bij het oplossen van zoekvragen van gebruikers. Het laat hen toe de dienstverlening voor de gebruiker te verbeteren door vragen nog sneller en accurater te beantwoorden dan vroeger al het geval was;
- verbreding van de werking: het PoëzieCentrum is steeds op zoek gegaan naar samenwerking met andere organisaties om zo zijn missie (het promoten van poëzie) te kunnen uitvoeren. De toegenomen (thematische) ontsluiting van de collectie als gevolg van het project is een belangrijke ondersteuning voor die samenwerkingsverbanden en laat een veel gerichtere input van informatie toe;
- verdieping van de werking: de ontsluiting van de collectie berustte vóór de aanvang van het project op de doorgedreven expertise van de medewerkers van het documentatiecentrum. Het automatiseringsproject betekent een exponentiële toename van de bevrraagbaarheid van de collectie.

Het programma dat gebruikt wordt voor de aanmaak van de catalogus, is CDS/ISIS, een van de meest verspreide systemen voor information retrieval ter wereld. Het werd ontwikkeld door Unesco en als freeware aangeboden in een poging om het cultureel erfgoed overal ter wereld op een goedkope en degelijke manier te ontsluiten. CDS/ISIS kent een heleboel toepassingen in Zuid-Amerika en Afrika, maar wordt ook in Europa gebruikt. Zo wordt een deeltje van de collectie van de British Library via CDS/ISIS ontsloten. Ook in Vlaanderen maken tal van instellingen gebruik van de ISIS-software, bijvoorbeeld de architectuurbibliotheek van hogeschool Sint-Lucas Brussel; de materialenbank van Cocosnet (een platform van ngo's die werken rond Noord-Zuidproblematiek)...

Gezien de verscheidenheid van het publiek van het documentatiecentrum werd gekozen voor een diepe ontsluiting van de collectie. Naast de standaard zoekingen op auteur en titel, kan in de catalogus van het PoëzieCentrum ook gezocht worden op deeltitels (bv. gedichtencycli binnen individuele bundels, opgenomen werken in een verzamelbundel...), uitgeversveld (zowel naam, plaats als jaar van uitgave), trefwoord, genre en reekstitel.

De webinterface om de databank van het PoëzieCentrum on line aan te bieden, is ontwikkeld door Prof.Dr. Egbert de Smet (UA). Voor de doorsnee gebruiker voorziet de interface een gebruiksvriendelijk en laagdrempelig zoekformulier. De gespecialiseerde gebruiker die vertrouwd is met de werking van CDS/ISIS kan gebruikmaken van commandogestuurd zoeken. Wie maar een vaag idee heeft van wat hij precies zoekt, kan gebruikmaken van een easy-search, die in een basisindex voorziet die woordgeïndexeerd is.

Op de Gedichtendag 2005 op 27 januari is het eerste deel van de collectie – de individuele dichtbundels en

verzamelbundels – on line gegaan. In de loop van 2005 en 2006 volgen de andere collectieonderdelen.

De implementatie van dit project heeft ook een ander, indirect gevolg gehad. Het heeft binnen het PoëzieCentrum immers de discussie geïntensifieerd over de positionering van het documentatiecentrum, zowel intern als extern. Welk soortelijk gewicht kan het documentatiecentrum in de schaal leggen binnen het PoëzieCentrum en binnen de bibliotheek-, documentatie- en informatiesector (BDI-sector)? Dit is een belangrijke vraag gezien de directe relatie tussen die positionering enerzijds en de toekomst van het documentatiecentrum anderzijds. Een nog sterkere positionering is vereist om overeind te blijven in een documentair landschap dat zich steeds nadrukkelijker op allerlei specifieke marktniches richt.

We hebben al gewezen op de dubbele rol die het documentatiecentrum momenteel vervult: in de eerste plaats is er de publiekgerichte dienstverlening en daarnaast vervult het ook nog een belangrijke ondersteunende rol voor de eigen werking van het PoëzieCentrum. Deze beide taken worden momenteel goed ingevuld, maar toch is er nog ruimte om de werking en de daaraan verbonden positionering te optimaliseren en uit te breiden.

Een van de factoren die een rol spelen bij dit probleem, is ongetwijfeld de ontoereikende financiering van het documentatiecentrum. Door zijn tussenpositie, tussen archief en openbare bibliotheek in, is het door de mazen van vele netten gevallen. Ondanks de feitelijke bewaarfunctie, is het geen archief in de strikte zin van het woord en kan het dan ook geen beroep doen op subsidiëringmogelijkheden vanuit die hoek. Het documentatiecentrum deelt ook een aantal kenmerken met een openbare bibliotheek, zoals zijn open karakter en zijn expliciet dienstverlenende functie, maar evenmin als een archief is het documentatiecentrum een 'echte' openbare bibliotheek. Gevolg is dat ook niet kan genoten worden van de ondersteunende en financiële middelen uit dit BDI-segment. Het documentatiecentrum wordt bijgevolg grotendeels gefinancierd vanuit de algemene dotatie van het Vlaams Fonds voor de Letteren, de Provincie Oost-Vlaanderen en de Stad Gent.

Gezelle en Van Ostaijen zetten de puntjes op de i: een uitdaging voor de toekomst

Hoe kan, ondanks het structurele financiële probleem, toch gewerkt worden aan een sterkere positionering van het documentatiecentrum?

De collectie

Als vertrekpunt nemen we het onderscheid tussen bibliotheek en documentatieafdeling, dat enkele maanden geleden uitvoerig werd uiteengezet in het artikel over kunstbibliotheken in dit tijdschrift¹. Deze tweedeling gaat immers ook op voor het documentatiecentrum van het PoëzieCentrum.

Rond de bibliotheekcollectie werd in de loop van de jaren een uitgebreide documentatieafdeling opgebouwd. Het is belangrijk dat het documentatiecentrum naast de voornoemde opdrachten (publiekswerking en interne ondersteuning), ook een rol speelt in de uitbouw en de activering van deze collectie. Opdat het die rol daadwerkelijk zou kunnen vervullen, kan verder nagedacht worden over twee facetten van de werking, namelijk collectievorming en het ter beschikking stellen van de collectie. Voor de collectievorming kan, vertrekkend van duidelijk omschreven collectiegrenzen, verder werk gemaakt worden van uniforme procedures die de attenderingsfunctie van het documentatiecentrum optimaliseren, dit zowel voor back cataloguing als voor het detecteren van nieuwe publicaties.

Voor de ontsluiting en de terbeschikkingstelling van informatie is de aanmaak van de on-linecatalogus een belangrijke stap. Toch kan dit enkel een beginpunt zijn. Wil het PoëzieCentrum zijn doelstelling van een verdere optimalisering van het documentatiecentrum waarmaken, dan is het wenselijk om samen met de andere spelers van het veld (Vlaams Fonds voor de Letteren, literaire organisaties, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap-Erfgoedcel...) rond tafel te zitten om verder na te denken over een ruimere digitalisering van de collectie, bijvoorbeeld van het knipselarchief. Het einddoel is een meer evenwichtige uitbouw van de bestaande collectie en de activering van alle deelfacetten van die collectie. Dat is een noodzakelijke voorwaarde om de kwaliteit van het 'product' nog te verhogen.

Interne positionering

Als deze doelstelling eenmaal bereikt is, kan werk gemaakt worden van de verscherping van de positie van het documentatiecentrum. In een eerste fase kan de positionering van het documentatiecentrum binnen het PoëzieCentrum, i.e. in zijn ondersteunende rol binnen de algemene werking, verder versterkt worden. Hiertoe is een interne reflectie nodig om de manieren waarop het documentatiecentrum deze rol vervult, in kaart te brengen en nog scherper af te bakenen. Dan pas kunnen procedures en werkcycli uitgedacht worden die ervoor zorgen dat de opdrachten nog efficiënter vervuld worden. Belangrijk daarbij is een proactieve houding, waarbij een klimaat wordt gecreëerd om te anticiperen op vragen en opdrachten die resulteren uit de andere activiteiten van het PoëzieCentrum. Aan het eind van deze fase zal de ondersteunende rol die het documentatiecentrum speelt, daadwerkelijk verdiept (intensiever) en verbreed (gediversifieerder) zijn.

Externe positionering

Zodra de versterkte interne positionering een feit is, kan overgegaan worden tot een versterking van de positie van het documentatiecentrum binnen het werkveld. Naar analogie van de vorige fase, zal ook nu een proces van afbakening verder doorgevoerd moeten worden. In de eerste plaats een afbakening van het beoogde doelpubliek. De bestaande publiekprofielen moeten duidelijker uitgewerkt worden en er moet onderzocht worden op welke manier het

doelpubliek verbreed kan worden, bijvoorbeeld door acties naar marktsegmenten zoals onderwijs, de BDI-sector, bedrijven... Op basis van die publieksprofielen kan dan dienstverlening op maat uitgewerkt worden, bijvoorbeeld door het organiseren van workshops voor een welbepaald publiek.

Het gevolg van deze tweevoudige afbakening zal een verscherping zijn van het profiel van het documentatiecentrum voor de buitenwereld. Zowel individuen als organisaties zullen nog duidelijker weten voor welke diensten ze een beroep kunnen doen op het documentatiecentrum.

Gezelle en Van Ostaijen overvallen een bank

Of een versterkte positionering bereikt wordt, hangt af van heel wat factoren, onder meer van een financiële injectie. Het aanscherpen van het profiel van het documentatiecentrum zal bijkomende investeringen vragen van het Poëziecentrum. Nieuwe werkingsmiddelen zullen moeten worden aangeboden: bijkomende subsidiëring bijvoorbeeld, maar ook het genereren van middelen uit de publiekswerking van het documentatiecentrum mag geen taboe zijn.

Op het vlak van infrastructuur is met de verhuizing naar het Toreken al een zeer belangrijke stap gezet (ruimte, internet, kopieerfaciliteiten...). Inspanningen zijn nog nodig voor verdere digitalisering en uitbouw van didactische middelen.

Van het personeel zal een bijkomende inspanning gevraagd worden, onder meer op het gebied van taakinfilling en vorming. Ook moet uitgezocht worden of het huidige personeelskader voldoende groot is om alle (toekomstige) opdrachten naar behoren uit te voeren. Er moet actief contact gezocht worden met andere spelers uit het veld om externe expertise in te brengen, om eventuele financiële lasten te delen en om de publiekswerking van het documentatiecentrum sterker te institutionaliseren.

Gezelle en Van Ostaijen bouwen een feestje

Het PoëzieCentrum wacht heel wat uitdagingen en inspanningen in de komende jaren om zijn rol als documentatiecentrum ten volle te vervullen en verder te ontwikkelen. Maar voor het zover is, mag er gerust gevierd worden²!

Noten

1. Scheltjens S. en Vanstappen, H., *Met vallen en opstaan: museumbibliotheken in Vlaanderen*, in: *Bibliotheek- & archiefgids*, 80 (2004) 1; p. 14-22.
2. *Voor de feestkalender: zie www.poeziecentrum.be of schrijf u in op de mailinglist via info@poeziecentrum.be.*

Afbeelding van een postkaart uit de verhuiscampagne in juli 2003: Gezelle en Van Ostaijen geven een housewarming party.
© MAD.

SAMENVATTING

Het PoëzieCentrum viert in 2005 zijn zilveren jubileum. Dit is het geschikte ogenblik zowel om de balans op te maken als om vooruit te kijken. Het documentatiecentrum is het hart van het PoëzieCentrum en om zijn rol ook in de toekomst optimaal te kunnen blijven vervullen, is een aanscherping van het profiel, zowel intern als extern, wenselijk. Wanneer de collectie optimaal geactiveerd is, kan werk gemaakt worden van een nog sterkere verankering van het documentatiecentrum binnen het PoëzieCentrum. Als de versterkte interne positionering een feit is, kan overgegaan worden tot een verdere verscherping van de positionering van het documentatiecentrum zowel naar de individuele gebruiker toe als naar de BDI-sector. Deze ontwikkeling is noodzakelijk in een documentair landschap dat zich steeds meer positioneert in marktspecifieke niches.

ABSTRACT

In 2005 PoëzieCentrum celebrates its silver jubilee. This proves a suitable occasion both for celebrating and for making plans for the twenty-five years to come. The documentation centre constitutes the core of the PoëzieCentrum activities. In order to perform this role in a qualitative manner, it is necessary to evaluate its current position both within the PoëzieCentrum and within the field of libraries and documentation centres. First, the collection must be looked into and improved. Secondly, the position of the documentation centre within PoëzieCentrum must be optimized, thus creating a firm basis for generating action both towards the public and towards (library) institutions.